

Roger Wessman

De immateriella tillgångarnas segertåg

Dagens ledande företag har inte längre sin styrka i maskiner och byggnader utan i immateriella tillgångar som data-koder och patent. De brittiska ekonomerna Jonathan Haskel och Stian Westlake lyfter i sin bok fram att detta fenomen inte endast begränsar sig till IT-företag. Många av de trender och förbryllande fenomen vi kan se i dagens värld, från ökande inkomstskillnader till nollräntor, spårar författarna till den annorlunda ekonomiska logik som råder i de immateriella tillgångarnas värld.

Senast i samband med Rovios och Supercells uppgång har vi i Finland kunnat bevittna den nya ekonomins segertåg. Från ingenting har företagen blivit globala framgångar utan något behov att investera i stora produktionsanläggningar. Bolagens värde ligger i äganderätten till datakoden för spelen de utvecklat och varumärken förknippade med dem.

IT-bolag som Supercell och Rovio är bara toppen på isberget, påvisar Jonathan Haskel och Stian Westlake i sin bok. I de ledande ekonomierna från USA till Finland investerar företagen i dag mer i immateriella tillgångar än i maskiner och byggnader, visar de uträkningar de presenterar. Dessa investeringar syns dock bara i begränsad utsträckning i bolagens balansräkningar eller nationalräkenskaperna, och blir därmed lätt underskattade.

Författarna lyfter fram de immateriella tillgångarnas segertåg i de mest varierande sammanhang. Ett exempel är Bodypump®, som är varumärket för gymövningar utvecklade av det nyzeeländska företaget Les Mills International. Varje vecka deltar 4 miljoner i koreograferade övningar med tillhörande energisk musik på

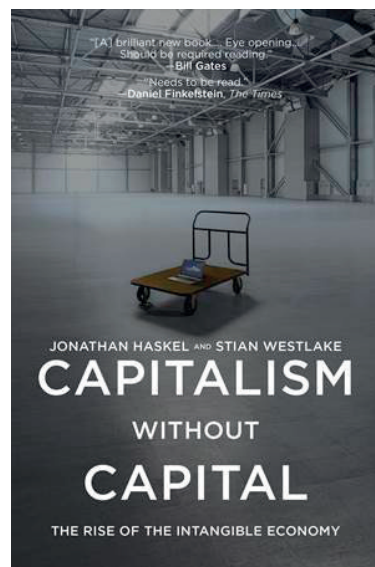
10 000 gym i 55 länder i världen enligt det koncept företaget äger.

All form av produktutveckling, från teknologin i en mobiltelefon till design av kläder och möbler är immateriella tillgångar. Värdet på de mest spridda produkter ligger i allt högre utsträckning i produktutvecklingsarbetet. Företag som Apple tillverkar inte ens själv sina produkter, utan ägnar sig enbart åt produktutveckling och marknadsföring.

Till immateriella investeringar räknar Haskel och Westlake till exempel också marknadsföring för att bygga upp ett varumärke, utbildning av företagens personal och investeringar i organisationsutveckling. Den huvudsakliga tillgången för franchise-företag som Kotipizza är affärskonceptet, inte själva lokaliteterna och utrustningen som används i produktionen.

Fyra S och störst av dem är skalbarhet

Att rikta uppmärksamheten mot de immateriella investeringarna är viktigt framför allt för att de förändrar hela den logik ekonomin fungerar efter. Författarna summerar de immateriella tillgångarnas särart i fyra S: skalbarhet, ”sunk costs” (kost-

Jonathan Haskel & Stian Westlake: Capitalism without Capital – The Rise of the Intangible Economy. Princeton University Press 2018, 278 sidor.

nader som inte kan återvinnas), synergi och spillovers (externa effekter).

Man kan ifrågasätta i vilken mån valet av just dessa fyra egenskaper bestämdes av viljan att hitta en fyndig allitteration. Skalbarhet är i alla fall en central särskiljande egenskap för immateriella tillgångar. Samma mängd immateriella tillgångar räcker till för att tillhandahålla en tjänst till en kund, tusen kunder eller en miljard kunder. När väl Angry Birds-spelet har blivit konstruerat (jo författarna nämner just Angry Birds), kan spelet kopieras hur många gånger som helst, praktiskt taget gratis.

Skalbarhet gör att marknader där immateriella tillgångar är dominerande fyller kännetecknen för naturliga monopol. De genomsnittliga kostnaderna blir lägre ju fler kunder ett företag har. De marknadsledande bolagen som Microsoft kan håva in stora monopolvinster med en prissättning som gör att mindre producenter inte kan täcka kostnaderna för den investering i immateriella tillgångar som skulle krävas för att tillhandahålla en likvärdig produkt.

Den ovannämnda "vinnaren tar allt"-tenden- sen är, som författarna väl lyfter fram, en central orsak till de ökande inkomstskillnaderna vi sett under de senaste årtiondena. Inkomsterna koncentreras till lyckosamma innovativa företagare och talangfulla skapare av immateriella tillgångar. De stora filmstjärnorna håvar in hundratals miljoner, medan den stora massan av mer eller mindre talangfulla skådespelare knappt kan försörja sig med sitt konstutövande.

Dynamisk monopolistisk konkurrens

Textböckernas standardlösning i situationer med naturliga monopol är prisreglering, för att hindra monopolbolagen att ta ut oskäliga vinster. Då den reella kostnaden för att utnyttja immateriella tillgångar är noll, skulle det optimala priset i en idealisk värld också vara noll. Information bör vara gratis! Problemet är förstås att om priset skulle vara noll, skulle det inte löna sig att investera i att utveckla immateriella tillgångar, dataprogram, läkemedel eller publicera artiklar på nätet.

Haskel och Westlake lyfter fram att företagen redan nu har för lite incentiv att investera i immateriella tillgångar. Orsaken står att finna framför allt i ett annat S, nämligen spill over-effekter-

na. Trots patent- och upphovsrätt går nyttan av ett företags investeringar i produktutveckling endast delvis till företaget ifråga. Då Apple utvecklade iPhone kunde andra mobiltelefon tillverkare snabbt kopiera den grundidé företaget utvecklat, även om vissa specifika lösningar var skyddade av patent och upphovsrätt.

En lösning till det här problemet, som författarna också starkt talar för, är offentliga investeringar i forskning och utveckling. Det här löser dock inte alla problem, som de också påpekar. Det gäller också att välja vad vi skall investera i.

En central egenskap förknippad med immateriella investeringar är nämligen osäkerhet. Författarna nämner denna, men den kvalificeras inte som ett centralt S, eventuellt på grund av bristande allitteration. Om vi satsar pengar på att ut-

"All form av produktutveckling, från teknologin i en mobiltelefon till design av kläder och möbler är immateriella tillgångar. Värdet på de mest spridda produkter ligger i allt högre utsträckning i produktutvecklingsarbetet."

veckla ett nytt läkemedel eller spela in en ny film är osäkerheten om avkastningen stor. Satsningen kan bli en total flopp eller en megasuccé som ger astronomisk avkastning. För traditionella naturliga monopol, som eldistribution, är osäkerheten om de möjliga utfallen mycket mer begränsad.

Det är lätt att argumentera för att satsningar på grundforskning som legat till grund för den teknologiska utveckling vi sett knappast skulle göras av privata företag. Lika lätt är dock att betvivla att vi fått den svindlande raska utvecklingen av exempelvis smarttelefoner med alla slags stödjande appar, om all produktutveckling dirigerats genom offentlig finansiering.

Den immateriella ekonomin är långt från den perfekta konkurrensens idealiska och statiska jämvikt. Den uppvisar dock en intensiv dynamik,

där entreprenörer tävlar med nya idéer för att hitta sin egen monopolnisch. Företag kan se sin dominerande ställning försvinna i ett nafs om någon ny konkurrent utvecklar en överlägsen produkt, som Nokia fick erfaras.

Riskkapital behövs för investeringar

Författarna presenterar också de immateriella tillgångarnas ökande betydelse som en orsak till varför investeringarna inte tagit fart, även om räntorna är rekordlåga. Den osäkra avkastningen på immateriella investeringar gör att dessa svårigen kan finansieras med lån. De utgör ingen säkerhet som tryggar långgivarens fordringar, eftersom investeringens värde väl kan vara noll. Författarna uttrycker det här som att immateriella investeringar utgör "sunk costs". För att finansiera investeringar i immateriella tillgångar behöver

vi riskkapital, aktieinvesteringar, venture capital.

Till detta argument kan tilläggas att de företag som har värdefulla immateriella tillgångar samlar på sig monopolvinster och därmed inte är i behov att ta upp lån. Tvärtom sitter bolag som Apple och Facebook på enorma kassatillgångar som de försöker låna ut, vilket ytterligare ökar obalansen mellan utbud och efterfrågan av lån.

Haskel och Westlake bok är inte revolutionerande i den bemärkelsen att den skulle kullkasta tidigare teorier. Den är en väldokumenterad systematisk sammanfattning av de immateriella investeringarnas ökande betydelse och hur dessa förändrar hela ekonomins logik. Jag kan varmt rekommendera boken för alla som vill förstå hur dagens ekonomi fungerar.